

Grenzenloze planningkennis in Europa:

Internationale kennisuitwisseling aangaande 'land development' in FARLAND

Lange tijd zijn nationale planningsystemen en -culturen strikt van elkaar gescheiden gebleven. Het is nog steeds niet makkelijk om toegang tot buitenlandse informatie te krijgen, laat staan werkelijk te begrijpen hoe men over de grens planning bedrijft. Toch doet de Europese Unie dappere pogingen om praktijkmensen en onderzoekers die actief zijn op vergelijkbare terreinen met elkaar in gesprek te brengen. Zoals in het FARLAND-project, waarin kennis over landinrichting wordt uitgewisseld. Wat is realistisch om te verwachten van zo'n project? En wat zijn de valkuilen?

Het FARLAND project

In 2004 ging een (deels) door de EU gefinancierd project van start onder de vlag FARLAND, hetgeen staat voor Future Approaches in Land Development. In dit project wisselen tien organisaties uit zeven EU landen hun kennis over landinrichting uit. Het doel is om met de kennis van de één de innovatiebehoefte van de ander te vullen.

Daartoe worden zogenaamde Study Tours georganiseerd, waarin alle partners bij één land op excursie gaat om alles over diens landinrichting te leren, en vooral de recente innovaties daarin.

Daarnaast zijn er zogenaamde Technical Exchange Visits, waarin een bepaald thema wordt besproken en waaraan alleen die partners deelnemen die daarin interesse tonen.

De tien partners zijn uitvoeringsorganisaties (zoals DLG) en onderzoeksinstituten uit Galicië (Spanje), Portugal, Noord-RheinWestfalen (Duitsland), Hongarije, Litouwen, Vlaanderen en Nederland. In totaal zal er meer dan een miljoen Euro aan Europees geld in dit project besteed worden, aangevuld met zeker zoveel nationaal geld. Reis- en verblijfskosten vormen een belangrijke kostenpost, die helaas onmisbaar is in een internationaal project waarin je elkaar veelvuldig

wilt ontmoeten.

Ikzelf ben aangetrokken door Alterra om de component 'Review and Exchange' invulling te geven. Dat houdt in dat wij het proces van kennisuitwisseling faciliteren en begeleiden. Vanuit die rol is het boeiend eens wat gedachten met u te delen over de realiteit van het uitwisselen van kennis.

'Future Approaches', de andere component, is erop gericht om de leringen in het project actief en op een hapklare manier aan beleidsmakers door te geven. Zo moet voorkomen worden dat de resulterende kennis een dode letter wordt.

Vraag en aanbod

Stel je wilt dat de kennis van de een de lacunes in andermans kennis vult. Dan praat je dus over het bijeenbrengen van vraag en aanbod. Bij partij A bestaat een vraag naar kennis en partij B kan die kennis bieden. De overzichtelijkheid van dit model gaat op twee belangrijke punten mank, waardoor de uitwisseling van kennis niet zo systematisch kan verlopen als het lijkt.

Ten eerste weet partner A niet altijd wat zijn innovatiebehoefte is. Want als je een vraag kunt formuleren weet je al wat je nodig hebt. Als je iemand vraagt hoe laat het is, spreek je daarmee de

Terry van Dijk

PostDoc onderzoeker Leerstoelgroep
Landgebruiksplanning, Wageningen
Universiteit
terry.vandijk@wur.nl

FARLAND groep laat zich informeren over een grote havenuitbreiding bij Antwerpen (foto: Terry van Dijk)

EU-project Waterfront Breskens (Gemeente Sluis, 2006)

Project mede mogelijk gemaakt door de EU (Gemeente Sluis, 2006)

veronderstelling uit dat die persoon dat waarschijnlijk weet, maar je weet ook welk *type* informatie je gaat krijgen. Je weet wat je zoekt: een tijdstip. Het is daarentegen juist het onbewuste van innovatiebehoefte dat kennisuitwisseling zo boeiend maakt. Je ontmoet een aanpak die zo totaal nieuw is dat je het zelf niet had kunnen verzinnen. En je ziet opeens een kans om een tekortkoming van jouw systeem, waar je je eigenlijk al bij neer had gelegd, te verhelpen. Ten tweede is 'de' Nederlandse landinrichting onmogelijk te beschrijven. Het heeft te veel aspecten en het is permanent in ontwikkeling. Het zou best kunnen vóórkomen dat een (hetzij bewuste, hetzij onbewuste) innovatiebehoefte van A baat heeft bij een element uit de landinrichtingspraktijk van B vijftien jaar geleden. Omdat dat element inmiddels overboord is gezet, wordt dat op de Study Tour helaas niet vermeld. Het is natuurlijk ondoenlijk om alle aspecten door de decennia heen aan elkaar te presenteren.

Toch blijft het jammer dat vraag en aanbod onmogelijk sluitend bijeen te brengen zijn. De vraag is deels latent en het aanbod te veelomvattend om over te brengen. Maar door bij het aanbod vooral innovatieve praktijken te benadrukken, zoals in FARLAND het geval is, worden waarschijnlijk kansen gemist.

Babylonische spraakverwarring

De grootste uitdaging van een project als deze is om elkaar *echt* te begrijpen. Niet dat discussies en informatieoverdracht problematisch verloopt. De vaardigheid in de Engelse taal van de meeste deelnemers is prima. Maar wat gaat er werkelijk schuil achter die woorden die men in de mond neemt? Verstaan ze elkaar echt? Elk woord is een mini-

theorie, beladen met cultuurafhankelijke connotaties en instrumentele uitwerkingen. Zo is het in Nederland al bijna onmogelijk om over 'herverkaveling' te praten als zijnde een neutraal mechanisch concept (het uitruilen van eigendom) aangezien het meteen als één van de vier vormen van landinrichting begrepen wordt, met alle procedurele details van dien.

We hebben dan ook hard gewerkt om een zo breed mogelijk gedragen lijst van definities te maken, waarop we altijd kunnen terugvallen in geval van bewuste verwarring en waar ieder zich zoveel mogelijk aan moet proberen te houden in zijn of haar bewoordingen.

Maar gebleken is dat sommige termen zich gewoon niet laten vastleggen. Vooral geografische begrippen. Want wat is bijvoorbeeld een ruraal gebied? Wij vinden het Groene Hart of de Betuwe ruraal, maar de Spaanse deelnemers kijken dan of ze water zien branden. Zij vinden heel Nederland peri-urbaan. En inderdaad, eenmaal ver in de Galicische bergen te zijn geweest en daar de leegheid en de geïsoleerdheid van de boerderijen daar te hebben gezien is de vergelijking met de Betuwe ver te zoeken. Zelfs de betekenis van een woord als 'bos' is voor iedereen anders. Op een Study Tour in Galicië bleek dat ze voor wat extra landbouwgrond voor het dorp gewoon een stuk bos opzij schoven. Van de Duitsers en Nederlanders vielen de monden open. Welke instantie keurde zoiets goed? Het nuchtere antwoord was dat in een regio met 70% bos daar niemand toestemming voor hoeft te geven.

Kennis, zeker planningskennis, blijkt niet zo eenduidig verpakt te kunnen worden als we zouden willen. De taalbarrières blijven van toepassing.

Technologische veronderstellingen

En zelfs al konden we vraag en aanbod naadloos bij elkaar brengen en perfect informatie overdragen, wat is dan uiteindelijk het effect? Een *beter* landinrichting bij alle partners? De veronderstelling om te kunnen groeien naar een steeds *beter* planning lijkt in veel onderzoeks- en uitwisselingstrajecten een impliciete veronderstelling. Met het vullen van andermans innovatiebehoefte wordt het allemaal *beter*.

Maar wat is 'goede' landinrichting. Is dat efficiënt, of met minimaal gemor, of met minimaal tijdsbeslag, of met maximaal resultaat? Misschien is het geen van allen. Misschien is het criterium dat een instrument past bij de heersende cultuur op dat moment. En wat voor het ene land goed werkt, kan in het andere land op veel irritatie rekenen. Zeker in landinrichting, waar de relaties tussen mensen en hun grond worden verschoven.

Relaties tussen mensen en grond zijn juridisch en emotioneel buitengewoon uiteenlopend. Het instrument kan daar onmogelijk aan voorbij gaan. Een instrument is geen neutraal construct, maar reflecteert de mening van waarop zij van toepassing is wat betreft wenselijke ingrepen in individuele rechten en belangen.

Helemaal zelfvoldaan is de vaak gehoorde stelling dat de nieuwe lidstaten niet de 'fouten' moeten maken die onze landinrichting in de na-oorlogse decennia beging. Nee, laat ze meteen de nieuwste (lees: beste) inzichten toepassen: flexibel, multifunctioneel. Hebben wij in de jaren '50 en '60 het verkeerd gedaan?! Allerminst! Op dat moment was dat een algemeen gedragen doelstelling, waarin de landinrichting zeer succesvol geweest is. Onze denkbeelden en belangen voor het landelijk gebied zijn inmiddels *ver-*

Kijken bij een landbouwgebied dat binnenkort van functie zal veranderen (foto: Terry van Dijk)

Het Belgische dorpje Doel wordt binnenkort van de kaart geveegd door zware industrie (foto: Terry van Dijk)

anderd, maar niet *beter* geworden, is mijn overtuiging.

Gelukkig is in het FARLAND-project deze stelling nog niet geponoerd, ook niet impliciet. Maar de vraag doet zich natuurlijk wel voor: waartoe dient deze kennisuitwisseling?

Aanwijsbare uitkomsten

Zoals betoogd kan van overzichtelijke en lineaire kennisuitwisseling maar deels sprake zijn. En natuurlijk zullen er best voorbeelden zijn, ook binnen FARLAND, waar het zo gaat. De grote toegevoegde waarde van een project als dit is, mijns inziens, de creatieve en onvoorspelbare processen parallel aan het 'officiële' traject.

Zo heeft zich tijdens het project een aantal clusters van *like minded people* gevormd, verbonden door een visie, een concept of een fascinatie. Deze clusters zijn de totale groep nu gaan zien als een unieke bron van informatie waar ze zonder veel moeite uit kunnen putten.

Door immers tijdens bijeenkomsten of via de e-mail vragen (lijstjes) uit te zetten kun je relatief eenvoudig die informatie verwerven die je voor het opbouwen van jouw mini-onderzoekje nodig hebt.

Natuurcompensatie in aanleg (foto: Terry van Dijk)

De clusters hebben nu elk een wetenschappelijk artikel in de steigers staan en dat begint al boeiende vormen aan te nemen. Zo wordt een vergelijkende en verklarende analyse gedaan naar de uiteenlopende procedurele vormen die in Europa voorkomen. Ook wordt bekeken of een instrument nu een technisch-rationele constructie is of eerder een spiegel van de regionale cultuur. Boeiende vragen waarvoor FARLAND een prima voedingsbodem is.

Persoonlijke 'klik's

Wat in dit alles het belangrijkste is, is dat de groep mensen in het project goed met elkaar overweg kunnen. En als er één project is dat is uitgegroeid tot een soort familiegebeuren, dan is het FARLAND wel. We stappen allemaal bijna maandelijks in het vliegtuig om elkaar te ontmoeten en elke keer is het net alsof je thuiskomt. Dat komt omdat de mensen elkaar goed liggen, maar ook omdat we samen bijzondere dingen meemaken. We liggen elkaar goed, ondanks culturele verschillen. Vooral de verschillen in hiërarchie zijn heel treffend. Zo spreken de drie Duitsers (van rond de 30 jaar) de dame in hun midden consequent met 'u' en 'mevrouw' aan. Er wordt zelfs over 'mevrouw' gesproken als ze er zelf niet bij is. De dame blijkt een rang hoger in de organisatie te zitten en dan spreekt men dus in de beleefdheidsvorm.

Maar behalve dat we elkaar goed liggen is elke reis een bijzondere geweest. Tijdens een week in Santiago de Compostela werden we op het adembenemende stadhuis (werelderfgoed) tegenover de kathedraal ontvangen. In Paderborn werden we in een lange boerenkar door de bossen gereden en op een open plek was er een grote barbecue georganiseerd. In Leuven reden we met

de bus over een straatkat (nu gekscheurd het FAR-lijk genoemd). In Belgisch Limburg werden er tandems geregeld om de geplande fietstocht ook voor de niet-fietzers doorgang te laten vinden. In Münster gingen we na de vergaderingen gezellig de kerstmarkt over. En wat gaan we in Litouwen en Portugal nog meemaken?

Als je een gemeenschappelijke geschiedenis hebt kunnen er mooie dingen ontstaan. Vriendschappen voor het leven. Misschien is dát wel wat tot het verwijderen van grenzen in kennis leidt: dat we elkaars culturen en regionale eigenaardigheden leren kennen, waardoor de uitersten van xenofobie en neo-kolonialisme vermeden worden. Meer weten? Farland (2006) <http://www.farland-project.org>

Literatuur

- Van Dijk, T. (2006) Transplanting instruments that work: four practical lessons on eliminating erroneous assumptions. *Planning Theory and Practice* Jrg. 7, No. 4.
- Van Dijk, T. (2002) Export of planning knowledge need comparative analysis: the case of applying Western land consolidation knowledge in Central Europe. *European Planning Studies*, Jrg. 10, No. 7.

Summary

Planning practices differ throughout Western Europe. The EU co-finances exchange of planning knowledge, for instance in the FARLAND project, being a seven nationality project with an intensive calendar of meetings and excursions. Innovations are the key word, for which supply and demand are to be linked. This essay explores the potential of knowledge exchange in this project; what can one expect from partners informing and being informed on land development?